

AZ ÖNKÖLTSÉGALAKULÁS ELEMZÉSÉNEK NÉHÁNY IDŐSZERŰ FELADATA

Az önköltségcsökkentést Lenin—Sztálin tanítása nyomán pártunk, kormányunk vezetői a gazdasági munka egyik legdöntőbb feladatának tekintik. Előtérbe került az önköltségcsökkentés kérdése a SZKP XIX. kongresszusán is.

Mire tanít bennünket a XIX. kongresszus anyaga az önköltség kérdéssel kapcsolatban?

Malenkov elvtárs a következőket mondta: „Fáradhatatlanul neveljük a szovjet embereket, hogy mint a szemük fényét, úgy őrizzék a társadalmi, a szocialista tulajdont. Egyszersmindenkorra szüntessünk meg minden felesleges anyag- és munkafelhasználást, valamint pénzkidást és rendszeresen biztosítsuk a termelés önköltségcsökkentési feladatának teljesítését és túlteljesítését... Gazdasági kádereink a tökéletességig sajátítsák el a szocialista gazdálkodás módszereit, emeljék műszaki és gazdasági felkészültségük színvonalát, rendszeresen javítsák a termelési módszereket, kutassák fel és aknázzák ki a népgazdaság rejtett tartalékait.”

M. Z. Szaburov elvtárs is megemlékezett a takarékoság kérdéséről, amikor az új öt éves tervről mondott előadói beszédében többek között ezeket mondta:

„A vállalatok és építkezések gazdasági vezetőivel szemben az a követelmény, hogy sokkal nagyobb figyelmet szenteljenek a termelés gazdasági és pénzügyi kérdéseinek, hozzáértően kapcsolják egybe a technika fejlesztése és a termelés szervezése terén végzett munkájukat a vállalat munkájának gazdasági és pénzügyi eredményeivel. Fokozni kell a pénzügyi szervek szerepét a termelés és az építkezés menete, az áruforgalom, az anyagi értékek felhalmozása, a vállalatok és gazdasági szervek pénzügyi és gazdasági tevékenysége fölötti állandó rubel-ellenőrzés munkájában.”

Az önköltségcsökkentésnek fontos eszköze az önköltségstatisztika, mely feltárja az önköltségcsökkentésnél jelentkező hiányosságokat és beszámol az ezen a téren elért eredményekről.

Gerő elvtárs 1952. januárjában tartott beszédében rámutatott arra, hogy önköltségmérési módszereink még nem elég fejlettek. Azóta önköltségstatisztikánk formája és módszere a szovjet tapasztalatok, különösen Szavinszkij professzor „Iparstatisztika” című kiváló tankönyvében lefektetett rendszer hazai alkalmazása alapján jelentősen fejlődött. Az utolsó háromnegyedévi tapasztalat alapján úgy látszik, mintha ez a kérdés ma már nem okozna nehézséget.

Távolról sem ilyen megnyugtató a helyzet, ha az önköltség statisztikai elemzésének minőségét nézzük, pedig ez az alapja annak, hogy a vállalatok műszaki gazdasági vezetői „felkutassák és kiaknázzák a népgazdaság rejtett tartalékait” (Malenkov).

A tapasztalat azt mutatja, hogy érdemi elemzés helyett a vállalatok, minisztériumok megelégszenek egy-egy közismert tény, vagy a vállalat vala-

milyen objektív adottságának indokolásként való megadásával (pl. rossz volt a nyersanyag minősége). Pedig az önköltségstatisztika módszere megmutatja a további elemzés technikáját is. Önköltségstatisztikai számításunk, elemzésünk egyik módszere pl. hogy az összehasonlítható termelés önköltségének mérésénél kiküszöbölje a termelés összetételének változását és az önköltségcsökkentés indexét a beszámolási időszak termelése és beszámolási időszakra tervezett termékek összetétele alapján vizsgálja.

Ezzel azonban csak egy — bár döntő fontosságú — tényező változásának hatását szűrtük ki. Világos, hogy elemzéseink során igyekezni kell minél több további tényező hatását kimutatni olyan formában, hogy egy-egy tényező változásának hatását vizsgáljuk és ugyanakkor valamennyi többi tényezőt változatlanok tekintjük. Ez az elemzésnek ismert módszere a Szovjetunióban, a szovjet irodalom szerint, de mi még nem alkalmazzuk ezt az önköltséggel kapcsolatban.

Tudjuk, hogy az önköltség csökkentése elsősorban műszaki feladat, ezért több határozat intézkedik arra vonatkozóan, hogy az önköltség és önköltségcsökkentés alakulásának vizsgálatába vonjuk be a műszaki vezetőket. A műszakiak bevonása azonban mindaddig sikertelen lesz, amíg külön ki nem mutatjuk az önköltség alakulására ható fontosabb tényezők hatását. Ha ezt meg tudjuk valósítani, akkor a műszakiak előtt két feladat áll:

1. rá kell mutatniok, föl kell deríteniök az elemzés alá vont tényezők alakulásának okait,

2. ezeknek a tényezőknek kikapcsolása után jelentkező önköltségcsökkentésre vagy önköltségemelkedésre kell magyarázatot szolgáltatniok.

Helyes elemzési módszerrel az első lépésben kielemezzük mindazon döntő tényezők hatását, melyek az önköltséget elsősorban befolyásolják. Azokat az okokat vizsgáljuk, ill. rögzítjük hatásukat az önköltségre vonatkozóan, melyekre általában „hivatkozás” szokott történni az elemzés helyett adott „indokolás”-ban. Ezeket a tényezőket a műszaki vezetőkkel együtt kell kiválasztani.

Ha helyesen választjuk ki a tényezőket, akkor a számviteli dolgozóknak az önköltségcsökkentés vagy növekedés ténye mellett ki kell mutatniok a műszaki vezetők részére a kijelölt 4—5 tényező hatását és így a műszakiak tisztán látják, milyen irányban kell tovább keresniök az okokat és melyik irányban nem szükséges vizsgálatot folytatni.

Így a könnyűiparban például gyakran hivatkoznak arra, hogy a pamutfonal önköltsége azért emelkedett, mert rosszabb nyersanyagot kapott a vállalat, mint amit tervezett. Ezzel szemben a nyersanyag-összetétel alább ismertetendő elemzési módszere szerint például bizonyítható, hogy a gyengébb minőségű gyapot árának alacsony volta, összegében komoly mértékű önköltségcsökkentést okozott és ez a csökkentés meghaladja a gyengébb anyag feldolgozásával szükségképpen együttjáró többletköltséget. Ezek után az elemzés a műszaki mutatók vizsgálatából megtalálja azokat az okokat (pl. állásidő, géptermelékenység, stb.), amelyek az emelkedést a valóságban előidézték.

Mielőtt az elemzés e módszereit ismertetnők, két kérdést kell még megemlíteni: figyelembe kell venni az elemzés során, a további tényezők hatásának értékelésénél, a vállalaton belüli önálló elszámolás különféle műszaki és gazdasági mutatóinak alakulását. Nem szabad az önálló elszámolást öncélnak tekinteni, hanem a vállalat egészére vonatkozó elemzésekhez is fel kell használni adatait.

A másik kérdés, hogy népgazdaságunk vezetőit nem elégítheti ki, ha csak néhány vállalat végez gondos elemzést. Biztosítani kell az egyes iparágak adatainak ugyanilyen színvonalú elemzését is. Természetesen az iparági elemzés nem lehet ugyanolyan mélységű, mint a vállalati. Feltétlenül szükséges azonban, hogy iparáganként egységesen jelöljünk ki 3—4 döntő tényezőt és ezek elemzését tegyük az iparág egészére kötelezővé. Így az elemzési táblázatok olyan adatokat szolgáltatnak, melyek összegezése iparági viszonylatban elemzi az önköltség alakulását befolyásoló 3—4 „kiemelt” tényező hatását. Iparági szinten a többi tényezőt „egyéb” megjelöléssel fogjuk ugyan kimutatni, mégis sokkal mélyebbre hatolunk így az önköltség vizsgálatába, mint ahogy jelenleg az önköltségstatisztikai adatokat elemezzük.

A jelenlegi önköltségstatisztika fő hiányossága ugyanis, hogy az anyagösszetétel változását és a közvetett költségek alakulását nem mutatja ki. A közvetett költségek elemzésének módszerével külön cikkben foglalkozunk.

Elemzési módszerünket kipróbáltuk a pamutfonódaéknál és ennek alapján határozta el a Minisztérium, hogy hasonló kötelező módszereket írunk elő — iparági sajátosságokat figyelemba véve — valamennyi döntő könnyűipari iparágra. Reméljük, hogy e cikk nyomán a többi tárcák is csatlakoznak kezdeményezésünkhöz és a tapasztalatok kicserélése az önköltségelemzés elmélyítésére fog vezetni. Ezek után nézzük meg az elemzés módszereit, a közvetlen költségekre vonatkozóan.

1. Közvetlen anyagfelhasználás változása és kihatása az önköltségre

Mint tudjuk, a nyersanyagösszetétel változása, vagy a bázisidőszakban felhasznált anyag helyett egyéb anyag felhasználása, vagy fazonváltozás, méretváltozás, nagyságszámok változása általában nem szünteti meg az összehasonlíthatóságot. Pedig az összes felsorolt esetekben változik a közvetlen anyagfelhasználás mértéke és ennek következtében a gyártmány, illetve az összehasonlítható termelés önköltsége. Nyilván nem lehet kielégítőnek mondani azt az eljárást, hogy az önköltségben bekövetkezett változás egyedüli indokaként a közvetlen anyagfelhasználás változását szerepeltetjük, anélkül, hogy megállapítanók, vajjon milyen mértékben hatott ki az önköltség változására és vajjon nem takar-e ez az objektív ok olyan egyéb okokat, amelyeket az alapos elemzésnek kötelessége feltárni.

A helyes elemzésnek ezen a területen három kérdésre kell választ adnia.

1. Milyen mértékben változtatta a vállalat egyes időszakok között ugyanazon anyag termékegységre eső felhasználásának mennyiségét. Lényegében tehát az anyaghiányad alakulásának, ill. a kihozatal (rendement) változásának vizsgálatáról van szó.

2. Milyen anyagoknál és milyen mértékben változtatta a vállalat az anyagfelhasználást, mennyiben használt fel más anyagokat. Az anyagösszetétel változása tehát milyen mértékben hatott ki az önköltség változására.

Ennek a kérdésnek vizsgálata azért rendkívül jelentős, mert a felhasznált anyagok körének változása azt jelenti, hogy a vállalat olcsóbb vagy drágább anyagokat használt fel, mint a bázisidőszakban.

3. A fenti — egyszerűen mennyiségi, másrészt mennyiségi és értékbeni — különbségek milyen hatást gyakoroltak a gyártmány egész önköltségére és a tényleges önköltségváltozásban milyen szerepet játszottak.

Az 1. és 2. alatti kérdés vizsgálatára a *feldolgozó iparoknak* (pl. cipő, konfekció, hűtő) a túloldali elemző tábla alkalmazása ajánlatos.

KÖZVETLEN ANYAGFELHASZNÁLÁS RÉSZLETEZÉSE (FELDOLGOZÓ IPARÁGAK RÉSZÉRE)

A gyártmány cikk- (elem-) száma: _____ megnevezése: _____ mennyiségi egysége: _____

Sorszám	G y á r t m á n y e g y s é g é r e e s ő a n y a g											I n d e x	
	meg- nevezése	mennyiségi egysége	Bázisidőszakban felhasznált anyag			Tárgynegyedévi terv szerint felhasznált anyag			Tárgyidőszakban ténylegesen felhasznált anyag			Bázis=100	Terv=100
			mennyi- sége	egységára Ft	értéke Ft	mennyi- sége	egységára Ft	értéke Ft	mennyi- sége	egységára Ft	értéke Ft		
1	2	3	4/a	4/b	4/c	5/a	5/b	5/c	6/a	6/b	6/c		
01	A. anyag	m ²	100	10	1 000	90	10	900	80	10	800	a) 80 b) 80	a) 88,8 b) 88,8
02	B. „	m ²	50	5	250	45	5	225	60	5	300	a) 120 b) 120	a) 133 b) 133
03	C. „	m ²	20	100	2 000	19	100	1 900	22	100	2 200	a) 110 b) 110	a) 115 b) 115
04	D ₁ *	kg	—	—	—	—	—	—	120	10	1 200	}	a) 100 b) 200
05	D ₂	kg	120	5	600	—	—	—	—	—	—		
06	D ₃	kg	—	—	—	120	8	960	—	—	—		
07	E ₁ **	kg	100	8	800	100	8	800	—	—	—	}	a) 120 b) 120
08	E ₂	kg	—	—	—	—	—	—	120	8	960		
—	—	—	390	—	4 650	374	—	4 785	402	—	5 460	a) 103 b) 117	a) 107 b) 114

a) Anyagfelhasználás mennyiségi indexe

b) Anyagfelhasználás értékindexe

*D anyag különböző minőségei

**E anyag „ „

A két index közül a második, vagyis az anyagfelhasználás értékindexe az, amely egyúttal az önköltségváltozást okozó anyagárkülönbözetet is kifejezi. A tábla utolsó rovatában szereplő indexek jelzik azt, hogy az egyes anyagféléseknél egyrészt mennyiségben (a), másrészt értékben (b) milyen megtakarítást, anyagköltségcsökkentést ért el a vállalat, illetve mennyi volt a többletfelhasználás, többletköltség. Az utolsó sorban szereplő indexszámok pedig azt jelzik, hogy a gyártmány teljes anyagfelhasználásánál mennyi volt a mennyiségben, illetve értékben számított változás.

Némileg bonyolultabb az anyagfelhasználás az úgynevezett anyagkihozattal dolgozó (rendementírozó) és különböző értékű nyersanyagok összekeveréséből új termékeket előállító iparágakban. (Pl. pamut-, gyapjúfonódák, papírgyártás, stb.). Itt az elemzés során az alábbi eljárás alkalmazható:

1. Megállapítandó a felhasznált anyagok vagy keverékek megoszlási aránya a teljes anyagfelhasználásban.

2. 100 kg anyagfelhasználás — a fenti arányban véve a mennyiségeket, szorozva az anyagféléseg vagy keverék tényleges árával, adja 100 kg felhasznált anyag költségét a teljes anyagfelhasználás összetétele szerint.

3. Az egyes időszakok 100 kg anyagfelhasználására vonatkozó árkülönbözetét indexszámban juttatjuk kifejezésre.

A fentiek megvilágítására nézzük meg egy pamutfonóda keverékváltozásának indexszámokban való kifejezését, a teljes anyagfelhasználás összetétele szerint, 100 kg anyagfelhasználásra számítva:

Keverék száma	Keverék egységára kg	Anyagfelhasználás százalékos megoszlása keverékek szerint (összes anyag = 100)			Anyagfelhasználási költség Ft-ban		
		bázis időszak	I. n. év	II. n. év	bázis időszak	I. n. év	II. n. év
4	12,80	22,56	22,18	18,15	289	284	233
5	12,60	32,24	0,25	—	406	3	—
7	8,50	2,31	—	—	20	—	—
3	13,—	40,52	48,88	44,06	527	635	573
6	12,50	2,37	27,—	18,18	29	338	227
2/b	13,60	—	1,69	19,61	—	23	267
		100,—	100,—	100,—	1 271	1 283	1 300
						100,94	102,22

Anyagköltség indexe (bázisidőszak = 100)

100,94

102,22

A következő feladat, hogy ennek az indexnek (100,94%) alapján kiküszöböljük az I. negyedévi teljes anyagköltségekből a keverék eltolódása folytán bekövetkező anyagköltségváltozást.

A tényleges anyagköltség és a bázisszintre hozott anyagköltség közötti különbség a bázisönköltséghöz viszonyítva azt a százalékot adja, amely a teljes önköltségváltozásból a felhasznált anyagok keverékváltozása miatt következett be.

Termelt mennyiség (to)	Önköltség a termelt mennyiségre		Beszámolási időszak tényleges anyagfelhasználási költsége Ft	Keverékváltozás indexe	Báziskeverékre átszámolt felhasználási költség	Önköltség-emelkedés %-a
	bázis	beszámolási				
	időszakban (Ft)		c	d	c/d	b/a
	a	b				
429,8	8 433 845	8 534 161	6 230 130	100,94	6 172 112	1,19

le 6 172 112

marad különbözet 58 018

keverékváltozás miatt $\frac{58\,018}{8\,433\,845} = + 0,69 \%$

2 Anyagkihasználás (rendement, kihozatal) változása és kihatása az önköltségre

A rendement változása eddig is egyik legfontosabb műszaki mutató volt. Nem vizsgáltuk azonban és semmiféle adatunk nem is volt arról, hogy a rendement változása, illetve változtatása milyen forint-kihatással bír, mennyibe kerül a népgazdaságnak, illetve milyen mértékben hat ki az önköltségre. Azt is tudtuk, hogy magasabb rendement mellett az önköltség csökken, csökkenő rendement mellett pedig emelkedik, azonban ennek forint-kihatása eddig ismeretlen volt.

A különböző minőséget kifejező anyagárak és a rendement alakulásának közös vizsgálata lehetőséget ad a felhasznált olcsóbb, vagy drágább anyagok és a rendement-alakulás összefüggésének vizsgálatára is. Elméletileg ezek az összefüggések az alábbiak szerint jelentkeznek:

a) olcsóbb anyag következtében csökkenő rendement miatt emelkedő önköltség: egyenlegében azt mutatja, hogy rentábilis-e az olcsóbb anyag felhasználása;

b) drágább anyagból növekvő rendement miatt csökkenő önköltséggel történő termelés: egyenlegében drágább nyersanyagok rentabilitásának mutatója;

c) olcsóbb anyagból emelkedő rendement mellett csökkenő önköltséggel való termelés: a minőség rontására utaló mutatót kapunk;

d) drágább anyagból rendementsökkenés mellett emelkedő önköltséggel történő termelés: felvetődik az anyagpazarlás kérdésének vizsgálata, amely mellett azonban feltétlenül meg kell vizsgálni a minőség javulását is.

A rendementváltozás kihatásának vizsgálata az önköltségváltozásra olyan feladat, amely egyrészt az indexben kifejezett mutató (rendement), másrészt a Ft-ban kifejezett önköltség összekapcsoló tényezőjének megkeresését teszi szükségessé. Mint tudjuk, a rendement olyan mutatószám, amely a készárukihozatal *mennyiségét* fejezi ki. Az önköltség viszont olyan Ft-összeg, amely általában az összes ráfordításoknak a termelt mennyiséggel való elosztása útján keletkezik. Mind a rendementnél, mind az önköltségnél tehát közös, a két mutatót összekapcsoló tényező, a termelt mennyiség. A feladat tehát a rendement változásával változott mennyiségeknek az önköltségre való kihatását lemérni.

Meg kell állapítani egyrészt a bázis-, másrészt a tárgyidőszak kihozatali százalékát. A termelt összmenyiséget elosztva a kihozatali százalékkal és szorozva 100-zal, megkapjuk a tárgyidőszak 100%-os kihozatal mellett feltételezhető mennyiségét. (Pl.: 90%-os kihozatal mellett termeltünk 180 kg fonalat, a 100%-os kihozatal mellett termelt mennyiség $\frac{180}{90} = 200$ kg lett volna.) Ez az elméleti mennyiség szorozva a bázisidőszak kihozatali százalékkal, a báziskihozatali szintjére hozott tárgynegyedévi mennyiséget mutatja. A tárgynegyedévi összes költségeket osztva a kihozatali szintre átszámolt mennyiséggel, kapjuk meg a tárgyidőszak báziskihozatali szintjére átszámolt egységönköltséget. A két önköltség hányadosa mutatja azt, hogy milyen mértékű önköltségváltozást okozott a rendement változása. Például:

összes ráfordítás	— — — — —	14 605 917 Ft
termelt mennyiség	— — — — —	742,3 to
egységönköltség	— — — — —	19 676 Ft
kihozatal bázis-időszakban	— — — — —	94,5 %
kihozatal beszámolási időszakban	— — — — —	91,5 %

A 742,3 to — amely a beszámolási időszakban termelt mennyiség — átszámolva a bázisidőszak szerinti kihozatallal, megfelel 766,58 to-nak. Ezzel a mennyiséggel osztjuk az összes ráfordításokat = 19 053 (egységre eső önköltség a báziskihozatal szintén számítva). Index = $19\ 676 : 19\ 053 = 103,2$.

A rendement csökkenése következtében tehát az önköltség 3,2%-kal emelkedett.

Ugyanerre az eredményre jutunk, egyszerűsített számítással, ha az időszakok rendement-mutatóit egymással osztjuk, a különbség csupán az, hogy a rendement mutatója és az önköltség mutatója ellenkező előjellel.

A konkrét példában $91,5 : 94,5 = 96,82\%$.

A két index hányadosa tehát 3,2% differenciát okoz, ami ellenkező előjellel és kisebb kerekítéssel önköltségi mutatóként alkalmazva megegyezik a fentiek szerint kiszámított és az önköltségemelkedést jelző mutatóval.

A rendement változásának az önköltség alakulására gyakorolt hatását azért mutathatjuk ki ilyen egyszerűsített formában is, mert számításaink szerint a rendement emelkedése az önköltségnek ugyanolyan mértékű csökkenését vonja maga után. Meg kell jegyezni, hogy ez nem teljes mértékben áll fenn, amennyiben a közvelen bérek és esetleg egyes rezsiköltségek vonalán a rendement emelkedése nem jelent ugyanolyan mértékű költségesökkentést. Azonban itt az egyszerűbb számítás kedvéért a rendement-emelkedéssel azonos mértékűnek vettük az önköltség csökkenését.

3. Géphatásfok változása és kihatása az önköltségre

A géphatásfok rendkívül komplex mutató, amelyet az anyag minőségén kívül sok más egyéb tényező befolyásol. Így pl. pamutfonódnál feltétlenül kihatással van a géphatásfokra:

a lánc vetülék százalékos aránya, a lánc nagyobb sodratszám igénye miatt,

orsófordulatszám változása,
szálszakadások aránya,
leszedések száma, ideje,

szortírozó fogaskerék beállítása, mindezen keresztül az állóórák száma, átállások, átszerelések.

A fentiek a hatásfokot befolyásoló műszaki mutatóknak csak egy részét képezik. Kétségtelen azonban, hogy minél szélesebb körben szerepelnek ezek a műszaki mutatók, amelyek végeredményben a géphatásfokot befolyásolják, annál nyilvánvalóbb, hogy a géphatásfoknak — mint nem egyes gyártmányokra, hanem az egész termelésre vonatkozó műszaki mutatónak, — az önköltségváltozásra való kihatása egy sor objektív okot magában foglal és ezáltal lehetővé teszi a szubjektív okok mind jobban történő megközelítését.

A hatásfok szintén mennyiségi mutató, az önköltséggel való kapcsolata tehát ugyanúgy a mennyiségen keresztül érvényesül, mint ahogy azt a rendementnél is láttuk.

A géphatásfok változásának az önköltségre való kihatását tehát ugyanúgy kell indexre átszámítanunk, mint ahogy azt a két időszak rendementmutatóinak egymással való osztásánál láttuk. A géphatásfok mutatója a rendement mutatóival azonos módon ellenkező előjelű mutatót eredményez az önköltségnél.

Meg kell jegyezni, hogy a géphatásfok változásának az önköltségszökkenésre gyakorolt hatásánál ugyanúgy jelentkezik a közvetlen bérnek és egyes rezsiköltségeknek a géphatásfok emelkedésével nem párhuzamosan való csökkenése, mint ahogy azt már a rendementnél elmondottuk.

A géphatásfok csökkenése esetén önköltségemelkedés, a géphatásfok növekedése esetén önköltségszökkenés következik be.

4. Közvetlen bér alakulása és kihatása az önköltségre

A könnyűipar önköltségének döntő része a közvetlen anyag. Ez az oka annak, hogy mi is inkább az anyagfelhasználás elemzésének szenteltünk nagyobb teret.

A közvetlen bérral kapcsolatban mindenekelőtt le kell szögezni, hogy a közvetlen bér elemzését gyártmánymélységben, ezen belül munkafolyamatokként kell elvégezni. Az egyes időszakok közötti összehasonlítást is munkafolyamatokként kell elvégezni és a munkafolyamatokra bontott, illetve ezek szerint felépített gyártmány közvetlen bérindexeit is részleteiben és összesen egyaránt kell kiszámítani. Az indexek kiszámítását alábbiak szerint kell elvégezni:

Munkafolyamat	Bázis-		Tervezett		Tényleges		Bérindex bázishoz	Bérindex tervhez
	idő/perc	bér (Ft)	idő/perc	bér (Ft)	idő/perc	bér (Ft)		
A	30	2,—	30	2,10	30	2,40	120	114
B	10	—,60	10	—,60	10	—,60	100	100
C	20	1,20	18	1,05	18	1,08	90	102
Összesen	60	3,80	58	3,75	58	4,08	107,3	108,8

A közvetlen bérnél kiszámított index segítségével átszámoljuk a bér-költséget bázisszintre. A kettő közötti különbség — vetítve a bázisönköltségre — jelzi, hogy hány százalékkal nőtt az önköltség a közvetlen bérnél bekövetkezett emelkedés miatt.

*

Nézzük meg az előbbieken közölt elemzések alapján, hogy a kimutatott önköltségsökkenést az indexszámok segítségével hogyan bontjuk fel az azt előidéző tényezőkre.

Induljunk ki a következő tényezőkből:

Bázisönköltség (termelt mennyiségre) — — — — —	8 433 845 Ft
Tényleges önköltség (termelt mennyiségre) — — — — —	8 534 161 Ft
Közvetlen anyagfelhasználás összege — — — — —	6 230 130 Ft
Közvetlen anyagfelhasználás indexe (bázis = 100) — — — — —	100,94 %
Közvetlen bér összege — — — — —	1 126 510 Ft
Közvetlen bér indexe (bázis = 100) — — — — —	107,3 %
Rendement indexe (bázis = 100) — — — — —	100,04 %
Géphatásfok indexe (bázis = 100) — — — — —	107,10 %

Önkölségváltozás tényezője	Termelt mennyiségre számított bázisönköltség (Ft)	Termelt mennyiségre számított tényleges önköltség (Ft)	Tényező kihatása %-ban (bázis = 100)		Tényleges költségek kalkulációs tételenként	Bázis-szintre átszámolt költség
			kalkulációs tételekre	önköltségre		
			vetítve			
—	8 433 845	8 534 161	+ 1,19		—	—
Közvetlen anyag keverék összetétel változása...	+ 58 563	—	+ 0,94	+ 0,69	6 230 130	6 172 112
Közvetlenbér emelkedése	+ 76 640	—	+ 7,30	+ 0,94	1 126 510	1 049 870
Rendement emelkedése..	— 3 373 ¹	—	+ 0,04	— 0,04	—	—
Géphatásfok emelkedése	—598 800 ¹	—	+ 7,10	— 7,10	—	—
Elemzett tényezők levonása után marad..	7 966 872	—			—	—
Egyéb tényezők miatt...	567 289	—		+ 6,72		
Összesen	8 534 161	—				

¹ A százalékos változás az egész önköltség után számítva.

A táblázatban foglalt számokhoz az alábbi magyarázatot adjuk:

A vállalat összehasonlítható termelésének önköltsége 1,19%-kal emelkedett. Ezt az eredményt azonos összetételre, tehát azonos termelésre számolták ki a mérlegbeszámoló III/5. és III/6. mellékletéből ismert módon. Az elemzés számszerű módszerének hiányában azonban elfogadtuk azt a magyarázatot, hogy „Drágább nyersanyagot kapott a vállalat, ezért emelkedett az önköltség.”

Ez a magyarázat elfedte az egyéb tényezőket. Kétségtelen, hogy a drágább anyag emelte az önköltséget, de ezen felül még a fenti elemzés szerint:

1. A közvetlen anyag magasabb ára csak kisebb mértékben oka az önköltségemelkedésnek.

2. A drágább, tehát nyilván jobb minőségű anyag felhasználása következtében 7,1%-kal emelkedett a géphatásfok, ami közel 600 000 Ft-os önköltségcsökkentést eredményezett, bár a jobb minőségű nyersanyag csupán kis mértékben emelte a kihozatalt és kismértékben csökkentette ezen keresztül az önköltséget.

3. Fel kell figyelni arra, hogy a géphatásfok emelkedése mellett emelkedtek a közvetlen bérek és ez közel 1%-kal emelte a teljes önköltséget.

4. Végül, ha fenti tényezőket kiszűrjük a tényleges önköltségből, 6,72% önköltségemelkedést okozó egyéb tényezőt látunk, amely a műszakiak által feltétlenül magyarázandó.

*

A felvetett kérdések távolról sem tárják fel az önköltségelemzés előttünk álló valamennyi feladatát, inkább egyes megoldási lehetőségeket igyekezünk vázolni. Úgy érezzük, hogy azok a nagy eredmények, amelyeket a Lozinszkij-mozgalom Magyarországon a határidők előrehozatala tekintetében elért, úgy bír igazán nagy értékkel, ha a korán rendelkezésre álló adatokat alapos elemzés tárgyává tesszük és erre akartunk néhány példát leírni. Csak alapos elemzéssel lehet a tartalékok feltárására módot találni és így járulhatnak hozzá a számviteli dolgozók Pártunk Központi vezetőségének november 29-i ülésén Gerő elvtárs által vázolt feladat megvalósításához: „... ahhoz, hogy az 1952-es év kedvezőtlen mezőgazdasági eredménye ellenére sikeresen megvalósíthassuk felemelt ötéves tervünket, sikeresen fejleszthessük tovább egész népgazdaságunkat, minden téren a legszigorúbb takarékoságot kell megvalósítani.”

**Az É. M. Építőipari Könyv- és Lapkiadó kiadásában
megjelent**

J. Sz. Nyebolszin

A korszerű technika az építőiparban

c. könyve

A szovjet könyv tájékoztat az építés és a szerelőmunkák kivitelezésének korszerű módszereiről. Ismerteti az építkezés iparosításának és gépesítésének főbb alapelveit, a szalagrendszert és a gyorsmódszerű építést.

Részletesen foglalkozik a könyv az építéssel kapcsolatos munkaigényes munkálatok gépesítésének kérdésével, bemutatja a ma rendelkezésre álló legkorszerűbb építőipari gépeket. A könyv a műszaki megoldásokat a Szovjetunió számos építési tervező és tudományos kutatóintézetének adatai alapján tárgyalja. Ezeket és az építkezés szervezésének módszereit konkrét gyakorlati adatok segítségével értékeli ki. A könyv az építkezések valamennyi mérnöki, műszaki dolgozóját érdekli.

Ára kötve : 36,— Ft

Kapható az Állami Könyvterjesztő Vállalat könyvesboltjaiban
